

4-1-2018

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหาร จัดการศึกษา ของสถานศึกษาขนาดเล็กลงในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน

พิศรษฐ์ ไชยสุภา

น้ำผึ้ง อินทะเนตร

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the Education Commons

Recommended Citation

ไชยสุภา, พิศรษฐ์ and อินทะเนตร, น้ำผึ้ง (2018) "องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษา ของสถานศึกษาขนาดเล็กลงในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน," *Journal of Education Studies*: Vol. 46: Iss. 2, Article 7.

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol46/iss2/7>

This Article is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษา
ของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน

The Factors and Indicators of Collaborative Network Management
for Educational Management of Small-Sized Schools in
Special Upper Northern Areas

พิเศษฐิ์ ไชยสุภา และน้ำผึ้ง อินทะเนตร

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน การวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การทำความเข้าใจปรากฏการณ์และคัดเลือกตัวแปร เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้ให้ข้อมูลพหุกรณีศึกษา 4 แห่ง จำนวน 24 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาสร้างข้อสรุปอุปนัยกำหนดร่างองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบบันทึกประเด็นการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 8 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมความเป็นไปได้ และจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ และแบบบันทึกประเด็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาสร้างข้อสรุปอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบนประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย 35 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ องค์ประกอบหลักที่ 1 การจัดส่วนประกอบสำคัญของเครือข่ายความร่วมมือ มี 6 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ สมาชิกของเครือข่าย (4 ตัวบ่งชี้) โครงสร้างหน้าที่ของเครือข่าย (3 ตัวบ่งชี้) วัตถุประสงค์ของ

ครือข่าย (4 ตัวบ่งชี้) ระบบสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ของครือข่าย (4 ตัวบ่งชี้) ทรัพยากรที่
จำเป็นในระบบครือข่าย (4 ตัวบ่งชี้) และคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับสมาชิกครือข่าย
(5 ตัวบ่งชี้) องค์ประกอบหลักที่ 2 ขอบข่ายภารกิจความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษา
มี 2 องค์ประกอบย่อย คือ การพัฒนาประสิทธิภาพงานวิชาการ (5 ตัวบ่งชี้) และการพัฒนา
ประสิทธิภาพงานสนับสนุนงานวิชาการ (6 ตัวบ่งชี้)

คำสำคัญ: องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ / การจัดการครือข่าย / สถานศึกษาขนาดเล็ก /
พื้นที่พิเศษ

Abstract

The research objectives were to explore the factors and indicators of collaborative network management for educational management of small-sized schools in specific upper northern areas. The research was divided into two steps as follows: Step 1 focused on the phenomenon of understanding and variables collected. The research instruments included a record of document analysis and in-depth interview recording form for 24 respondents of 4 Multiple-case Studies. The data were analyzed by content analysis and analytic induction for drafting the factors and indicators of collaborative network management for educational management of small-sized schools in specific upper northern areas. Step 2 focused on quality evaluation of factors and indicators. The research instruments included a focus group discussion recording form of 8 experts for checking for appropriateness and to order the magnitude of factors and indicators. Another instrument was a criticism and connoisseurship recording form of 7 experts for checking about the content validity appropriateness and possibility of the factors and indicators. The data were analyzed by content analysis and analytic induction.

The research results found that the factors and indicators of collaborative network management for educational management of small-sized schools in specific upper northern areas via consensus of experts consisted of two main-factors, eight sub-factors and 35 indicators. The main-factors were: 1) an arrangement of the major components of collaborative networks consisting of six sub-factors, namely network members (4 indicators), network structure (3 indicators), purpose of network (4 indicators), communication systems and the interaction of networks (4 indicators), required resources in the network (4 indicators), and required features for network members (5 indicators). The scope and functions of collaborative educational management consisted of two sub-factors: 1) development of academic efficiency (5 indicators) and development of academic support efficiency (6 indicators).

KEYWORDS: FACTORS AND INDICATORS / COLLABORATIVE NETWORK /
SMALL-SIZED SCHOOLS / SPECIFIC AREA

บทนำ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนนั้นโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ในระบบที่สำคัญซึ่งรัฐมีหน้าที่จัดให้บริการขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 16 ระบุการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการจัดการศึกษาซึ่งไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา ขณะที่มาตรา 17 กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปีโดยเด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดเข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก และมาตรา 18 ระบุการจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษา คือ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน และศูนย์การเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

จากสาระสำคัญตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา โดยจากข้อมูลสำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) พบว่า ปัจจุบันมีโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสิ้นกว่า 30,717 แห่ง ในจำนวนดังกล่าวเป็นโรงเรียนขนาดเล็กถึง 15,705 แห่ง ทั้งนี้จากข้อมูลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ระบุโดยประชาชาติธุรกิจออนไลน์ (2558) พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่นอกเขตเมือง หรือในพื้นที่ห่างไกล นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน มีปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ ขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาจำนวนครูไม่เพียงพอ การเข้าถึงสารสนเทศของสถานศึกษาอยู่ในระดับต่ำเนื่องจากขาดระบบสารสนเทศที่มีคุณภาพ เป็นต้น

สภาพการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2554) ที่ระบุว่าโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาหลายปัญหาและในทุกด้านที่อาจสืบเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญคือ โรงเรียนมีทรัพยากรทางการบริหารจัดการที่จำกัดและไม่สามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงส่งผลต่อการพัฒนางานทุกด้าน โดยเฉพาะงานวิชาการที่เป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา เช่นเดียวกับการศึกษาของ กิตติ ลิ้มสกุล และคณะ (2551) ที่ได้สรุปเกี่ยวกับระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยว่า ยังคงมีการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างไร้ประสิทธิภาพ สถานศึกษาส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 81.8 มีผลตอบแทนต่อขนาดลดลง (Decreasing Return to Scale) โดยมีสถานศึกษาเพียงร้อยละ 14.0 เท่านั้น ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนอย่างชัดเจนถึงความด้อยประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้โดยการใช้ปัจจัยการผลิตที่อยู่ให้คุ้มค่ามากขึ้น โดยพบว่า ประสิทธิภาพในการดำเนินงานนั้นไม่ได้แปรผันไปตามขนาดของสถานศึกษาแต่จะขึ้นกับความสามารถใน

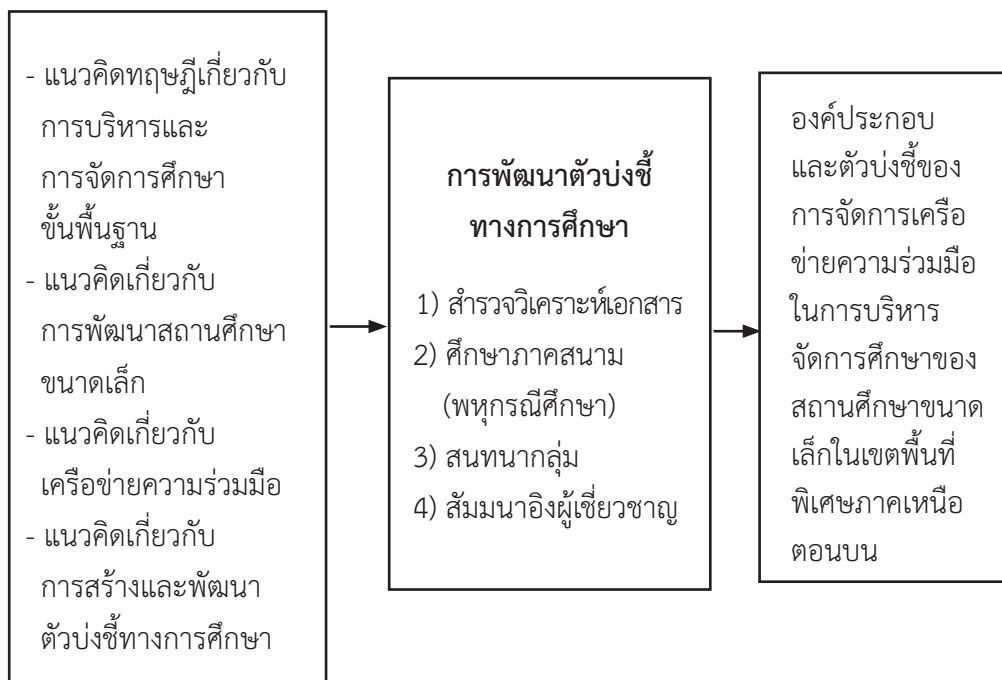
การบริหารจัดการ การใช้ปัจจัยการผลิตและผลผลิตของบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา
ขนาดต่าง ๆ นั้นเอง

สภาพปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าว เมื่อเทียบกับจำนวนโรงเรียนขนาดเล็ก
ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนั้นจึงกลายเป็นปัญหาสำคัญอีกปัญหาหนึ่งของการจัดการศึกษา
ในปัจจุบันและอนาคตที่ภาครัฐและทุกฝ่ายในสังคมต้องตระหนักในการพัฒนาให้เกิด
ความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นภายใต้อัตลักษณ์และบริบทที่แตกต่าง
อย่างแท้จริง ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549) ได้สังเคราะห์วิธี
ปฏิบัติที่ดีของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพ
ของสถานศึกษาขนาดเล็ก พบว่า มีนวัตกรรม 4 รูปแบบที่สถานศึกษาสามารถนำมาประยุกต์
ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ คือ 1) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2) การจัด
การเรียนรู้ด้วยคอมพิวเตอร์ 3) การจัดการเรียนรู้ระบบทางไกลผ่านดาวเทียม และ 4) การสร้าง
เครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ขณะที่ข้อสรุปการประชุมผู้บริหารสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ 3/2557 เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2557 ระบุโรงเรียนที่มี
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับต้น ๆ ใช้วิธีการบริหารแบบเครือข่าย

จากข้อสรุปดังกล่าวจะเห็นว่า แนวทางหนึ่งที่จะสามารถสนองต่อนโยบายภาครัฐ
ด้านคุณภาพและประสิทธิภาพของสถานศึกษาขนาดเล็กได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่พิเศษ ทุรกันดาร ห่างไกล และ
ไม่สามารถดำเนินการตามมาตรการยุบหรือควบรวมสถานศึกษาได้นั้น การสร้างเครือข่าย
ความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาร่วมกันของสถานศึกษาขนาดเล็กซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง
จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจในการที่จะเสริมพลังแก่สถานศึกษาขนาดเล็กเพื่อขจัดปัญหา
โดยสามารถขับเคลื่อนภารกิจการบริหารจัดการศึกษาภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้
เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังที่ วีระศักดิ์ เครือเทพ (2550) ได้ระบุปัญหาสาธารณะหลายประการ
เกิดขึ้นในระดับปัจเจกบุคคล หรือระดับกลุ่ม ที่อาจเกินกว่าขีดความสามารถของหน่วยงาน
ภาครัฐที่จะดูแลจัดการได้อย่างทั่วถึงแต่เพียงลำพัง การสร้างเครือข่ายเพื่อจัดการกับปัญหา
ดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนการขยายเส้นทางให้แก่องค์กรภาครัฐในการเข้าถึงและลงมือแก้ไข
ปัญหาดังกล่าวได้อย่างคล่องตัวโดยอาศัยความร่วมมือและความช่วยเหลือจากองค์กรอื่น ๆ
ภายในเครือข่าย สอดคล้องกับ รุ่ง แก้วแดง (2546) ซึ่งระบุเกี่ยวกับการจัดการโรงเรียนแนวใหม่
ในมิติของโรงเรียนขนาดเล็กกว่าจำเป็นต้องออกแบบให้สอดคล้องกับลักษณะของการมี
ส่วนร่วมจากฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งการจัดองค์การที่ดีที่สุดจึงน่าจะเป็นระบบเครือข่าย และถ้ารวม
โรงเรียนขนาดเล็กเข้าด้วยกันได้ก็จะเป็นเครือข่ายสถานศึกษาที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้แม้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาภาครัฐจะให้ความสำคัญโดยสนับสนุนแนวทาง

ดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องทว่าในทางปฏิบัติกลับไม่ปรากฏภาพความสำเร็จที่เป็นไปอย่างกว้างขวาง แม้จะมีตัวอย่างการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ แต่ก็มีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนโรงเรียนขนาดเล็กที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยส่วนใหญ่เป็นเพียงเครือข่ายที่ยืมที่ไม่มีการขับเคลื่อนภารกิจใด ๆ ที่ชัดเจนร่วมกันมากนัก ดังนั้นจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็ก แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายความร่วมมือ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา ตลอดจนจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดเพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน ซึ่งเป็นองค์ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นยิ่งสำหรับใช้ประกอบการพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมในการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบนให้เกิดประสิทธิภาพในลำดับต่อไป โดยอาศัยเทคนิควิธีการเชิงคุณภาพในการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษาของ รัตนะ บัวสนธ์ (2555) ซึ่งสรุปเป็นกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน

วิธีการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนสำคัญตามเทคนิคการพัฒนาตัวบ่งชี้ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ ดังนี้

1.1 การศึกษาข้อมูลเพื่อสำรวจทำความเข้าใจปรากฏการณ์และคัดเลือกตัวแปรเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน

1) การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเครือข่าย เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเครือข่ายสถานศึกษาขนาดเล็ก ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปเป็นกรอบคิดเบื้องต้นของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก และนำไปรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากพหุกรณีศึกษา

2) การศึกษาจากพหุกรณีศึกษา (Multicase Studies) เครือข่ายสถานศึกษาขนาดเล็กในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน จำนวน 4 กรณีศึกษา ทั้งนี้เหตุผลสำคัญที่สนับสนุนการวิจัยโดยใช้พหุกรณีศึกษานั้น Eisner (1991) ระบุว่าผลลัพธ์ที่เกิดจากการวิจัยสามารถใช้พัฒนาหรือเป็นแบบอย่างสำหรับการทำงานในประเด็นที่ศึกษาได้ ส่วนการเลือกกรณีศึกษาจำนวน 4 แห่งนั้น สอดคล้องกับ Creswell (อ้างถึงใน ชาย โพธิสิตา, 2550) ที่เสนอว่านักวิจัยไม่ควรเลือกกรณีศึกษามากกว่า 4 ราย เพื่อเป็นกรณีสนับสนุนแนวความคิดในการศึกษาหนึ่ง ๆ ทำนองเดียวกับ Stake (2006) ซึ่งระบุควรมีจำนวนกรณีศึกษาระหว่าง 4-10 เพื่อข้อมูลมากพอสำหรับทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา

ดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จากทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ นำข้อสรุปจากการศึกษาพหุกรณีศึกษา (Multicase studies) มาวิเคราะห์พิจารณาความสอดคล้องของข้อมูล ตลอดจนสังเคราะห์สรุปองค์ความรู้เพื่อระบุตัวแปรองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน โดยพบว่าประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก 9 องค์ประกอบย่อย 61 ตัวบ่งชี้ สำหรับนำไปสู่การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญกลุ่มต่าง ๆ ในลำดับต่อไป

1.2 การตรวจสอบคุณภาพขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย

1) การสนทนากลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงทั้งภาคนโยบายและการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน จำนวน 9 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน โดยในขั้นนี้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาปรับเพิ่มองค์ประกอบย่อยและลดจำนวนตัวบ่งชี้ลงให้มีความเหมาะสมเป็นไปได้อ ซึ่งประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก 10 องค์ประกอบย่อย 43 ตัวบ่งชี้ สำหรับนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์และตัดสินใจโดยวิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญต่อไป

2) การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน

2. แหล่งข้อมูล

2.1 แหล่งข้อมูลในการศึกษาเพื่อสำรวจทำความเข้าใจปรากฏการณ์และคัดเลือกตัวแปรเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน

1) แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์สรุปเป็นกรอบคิดเบื้องต้นของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวกับการจัดการเครือข่าย จำนวน 6 เล่ม เอกสารที่เกี่ยวกับการจัดการเครือข่ายสถานศึกษา จำนวน 5 เล่ม เอกสารที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 4 เล่ม และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเครือข่ายสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 6 เล่ม

2) แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาพหุกรณีศึกษา ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลที่มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงเกี่ยวกับการบริหารจัดการเครือข่ายสถานศึกษาขนาดเล็กที่เป็นกรณีศึกษาแต่ละแห่ง ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้ให้ข้อมูลระดับนโยบาย จำนวนเครือข่ายละ 3 คน ได้แก่ ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้นสังกัด ผู้อำนวยการกลุ่มนโยบายและแผนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้นสังกัด ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้นสังกัด และ 2) ผู้ให้ข้อมูลระดับปฏิบัติการ จำนวนเครือข่ายละ 3 คน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาหรือแกนนำเครือข่าย ครูผู้สอน และ

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาขนาดเล็กในเครือข่าย กำหนดโดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่ว่าต้องเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจคำถามการวิจัยได้ดีที่สุด

ส่วนแหล่งกรณีศึกษาทั้ง 4 แห่ง ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงกรณีศึกษาที่เหมาะสมสำหรับการได้ ข้อมูลที่หลากหลายครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษาเป็นสำคัญ (ชาย โปธิสิตา, 2550) ประกอบกับเกณฑ์พิจารณา คือ 1) เป็นเครือข่ายสถานศึกษาขนาดเล็กที่อยู่ในแผนบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้นสังกัด 2) เป็นเครือข่ายที่มีการดำเนินงานมาแล้วอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 2 ปี 3) เป็นเครือข่ายสถานศึกษาขนาดเล็กที่อยู่ในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน หรืออาจเป็นเครือข่ายสถานศึกษาขนาดเล็กในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Good practices) ด้านการบริหารจัดการในระดับของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป ประกอบด้วย 1) เครือข่ายสถานศึกษาขนาดเล็ก “โรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษาอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 2) เครือข่ายสถานศึกษาขนาดเล็ก “โรงเรียนบ้านแม่ต๋อบเหนือ -บ้านแม่ต๋อบใต้” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 3) เครือข่ายสถานศึกษาขนาดเล็ก “ซอลอทีโมเดล” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 และ 4) เครือข่ายสถานศึกษาขนาดเล็ก “กลุ่มบัว 1” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2

2.2 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย

1) การสนทนากลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงทั้งภาคคนนโยบายและการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบนทั้งสิ้น จำนวน 9 คน ประกอบด้วยผู้ร่วมสนทนากลุ่มตามเกณฑ์คุณสมบัติ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายการจัดการศึกษา จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเครือข่ายสถานศึกษา จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติเป็นเลิศ จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ (ครูต้นแบบ) จำนวน 2 คน

2) การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ การจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเครือข่ายสถานศึกษา จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดประเมินผลและการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญ

ด้านการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญองค์กรไม่สังกัดภาครัฐด้านการจัดการศึกษาในพื้นที่พิเศษพหุวัฒนธรรม จำนวน 1 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนที่ 1 มีจำนวน 3 ฉบับ ดังนี้

1) แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสารเพื่อศึกษากรอบคิดเบื้องต้นของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก

2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับผู้ให้ข้อมูลระดับนโยบายเกี่ยวกับการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

3) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับผู้ให้ข้อมูลระดับปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนที่ 2 จำนวน 2 ฉบับ คือ

1) แบบบันทึกประเด็นการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบร่างองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน

2) แบบบันทึกประเด็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาสร้างข้อสรุปอุปนัย (Analytic induction) ด้วยการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาพิจารณาสรุปเชื่อมโยงกำหนดร่างองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยขั้นตอนที่ 2 ประกอบด้วย

1) การวิเคราะห์เนื้อหา จากการสนทนากลุ่มในด้านความเหมาะสมความเป็นไปได้ และการจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน

2) การวิเคราะห์เนื้อหา การสัมภาษณ์โดยอาศัยการวิพากษ์วิจารณ์และตัดสินของผู้เชี่ยวชาญ (Criticism and Connoisseurship) เกี่ยวกับความเที่ยงตรงของ

เนื้อหา ความเหมาะสม และเป็นไปได้ขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน

ผลการวิจัย

ผลการการศึกษาขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน โดยวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ทำความเข้าใจปรากฏการณ์และคัดเลือกตัวแปรเพิ่มเติมจากกรณีศึกษา กระทั่งนำไปสู่การตรวจสอบคุณภาพโดยอาศัยการวิพากษ์วิจารณ์และตัดสินของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า องค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาปรับปรุงแก้ไขและมีฉันทามติร่วมกันว่ามีความเที่ยงตรงของเนื้อหา มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก สำหรับนำไปเป็นแนวทางการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน ซึ่งประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย 35 ตัวบ่งชี้ ตามลำดับดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 การจัดส่วนประกอบสำคัญของเครือข่ายความร่วมมือ จำนวน 6 องค์ประกอบย่อย

องค์ประกอบย่อยที่ 1 สมาชิกของเครือข่าย จำนวน 4 ตัวบ่งชี้

1. สถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบนระหว่าง 2-5 โรงเรียนรวมกลุ่มเป็นองค์กรสมาชิกของเครือข่าย

2. ผู้รับผิดชอบงานการพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กระดับเขตพื้นที่ การศึกษาต้นสังกัดและผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กเป็นสมาชิกกลุ่มแกนนำ มีบทบาทร่วม นำการก่อรูปและพัฒนาเครือข่าย

3. ครูผู้สอนและบุคลากรอื่นในสถานศึกษาขนาดเล็กเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปฏิบัติงานของเครือข่าย และมีบทบาทร่วมในการพัฒนางานตามภารกิจของเครือข่าย

4. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน และผู้นำชุมชน เป็นสมาชิกกลุ่มผู้สนับสนุน และมีบทบาทส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติงานของเครือข่ายโดยสอดคล้องกับโครงสร้างหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบย่อยที่ 2 โครงสร้างหน้าที่ของเครือข่าย จำนวน 3 ตัวบ่งชี้

5. คณะกรรมการบริหารเครือข่าย ประกอบด้วย ผู้รับผิดชอบงานการพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กในระดับเขตพื้นที่การศึกษาต้นสังกัดเป็นที่ปรึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในเครือข่ายเป็นประธาน และกรรมการโดยมีบทบาทหน้าที่ร่วมในการประสานงาน การวางแผน นำการปฏิบัติงาน การนิเทศติดตาม และทบทวนปรับปรุงประสิทธิภาพการขับเคลื่อนเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

6. คณะกรรมการพัฒนาประสิทธิภาพงานวิชาการ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในเครือข่ายเป็นที่ปรึกษา ครูผู้สอนซึ่งได้รับเลือกจากสมาชิกเป็นประธาน ครูผู้สอนและบุคลากรอื่นในสถานศึกษาเป็นกรรมการ มีบทบาทหน้าที่ร่วมในการวางแผน การปฏิบัติงาน การนิเทศติดตาม และทบทวนปรับปรุงประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามกรอบภารกิจ แผนงาน โครงการ กิจกรรมของงานวิชาการ

7. คณะกรรมการพัฒนาประสิทธิภาพงานสนับสนุนงานวิชาการ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ขนาดเล็กในเครือข่ายเป็นที่ปรึกษา ครูผู้สอนที่ได้รับเลือกเป็นประธาน ครูผู้สอนและบุคลากรอื่นในสถานศึกษา ผู้นำชุมชน ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน ของแต่ละโรงเรียนในเครือข่ายเป็นกรรมการ มีบทบาทหน้าที่ร่วมในการวางแผน การปฏิบัติงาน การนิเทศติดตาม และทบทวนปรับปรุงการดำเนินงานตามกรอบภารกิจ แผนงาน โครงการ กิจกรรมในด้านการส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการ

องค์ประกอบย่อยที่ 3 วัตถุประสงค์ของเครือข่าย จำนวน 4 ตัวบ่งชี้

8. เสริมสร้างความร่วมมือในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ

9. เสริมสร้างความร่วมมือในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานบริหารทั่วไป

10. เสริมสร้างความร่วมมือในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล

11. เสริมสร้างความร่วมมือในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานงบประมาณ

องค์ประกอบย่อยที่ 4 ระบบสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ของเครือข่าย จำนวน 4 ตัวบ่งชี้

12. กำหนดกติกาเกี่ยวกับการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ที่ชัดเจนของเครือข่าย

13. จัดระบบการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นทางการด้วยหนังสือราชการ

14. จัดระบบการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการประชุมสมาชิกเครือข่าย และการประชุมคณะกรรมการตามโครงสร้างหน้าที่ของเครือข่าย

15. จัดระบบการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การใช้โทรศัพท์ กลุ่มไลน์ กลุ่มเฟซบุ๊ก เว็บไซต์ วิทยุ และโทรทัศน์ องค์ประกอบย่อยที่ 5 ทรัพยากรที่จำเป็นในระบบเครือข่าย จำนวน 4 ตัวบ่งชี้
16. ศูนย์ประสานงานเครือข่ายมีความเหมาะสมเชิงกายภาพเป็นศูนย์กลางที่สะดวกในการติดต่อประสานงาน
17. จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่าย จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้นสังกัด
18. จัดวัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่าย
19. ระดมงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานจากสมาชิกและองค์กรภายนอก
องค์ประกอบย่อยที่ 6 คุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับสมาชิกเครือข่าย ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้
20. สมาชิกมีวิสัยทัศน์ร่วมในการทำงานแบบเครือข่าย
21. สมาชิกยึดหลักประชาธิปไตยและการทำงานเป็นทีม
22. สมาชิกมีความตระหนักถึงการพัฒนางานด้วยระบบวงจรคุณภาพ
23. สมาชิกมีทักษะในการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร
24. สมาชิกมีความเป็นกัลยาณมิตรในการทำงานร่วมกัน

องค์ประกอบหลักที่ 2 ขอบข่ายภารกิจความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษา
จำนวน 2 องค์ประกอบย่อย

- องค์ประกอบย่อยที่ 7 การพัฒนาประสิทธิภาพงานวิชาการ จำนวน 5 ตัวบ่งชี้
25. การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพภายในร่วมกัน
 26. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องบริบทของพื้นที่ร่วมกัน
 27. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน
 28. การพัฒนาระบบวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียนร่วมกัน
 29. การพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

องค์ประกอบย่อยที่ 8 การพัฒนาประสิทธิภาพงานสนับสนุนงานวิชาการ จำนวน 6 ตัวบ่งชี้

30. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารและการจัดการศึกษาร่วมกัน
31. การระดมทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษาร่วมกัน
32. การดำเนินงานธุรการร่วมกัน
33. การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกัน
34. การแลกเปลี่ยนความเชี่ยวชาญของบุคลากร ปราชญ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำงานร่วมกัน
35. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษาร่วมกัน

อภิปรายผล

1. องค์ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน ซึ่งค้นพบจากการศึกษาเอกสารและพหุกรณีศึกษา ที่พบว่า องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านการจัดส่วนประกอบสำคัญของเครือข่ายความร่วมมือ มี 5 องค์ประกอบย่อย คือ สมาชิกและคุณลักษณะที่จำเป็น วัตถุประสงค์ร่วมของเครือข่าย โครงสร้างการบริหารงานเครือข่าย ระบบสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ของเครือข่าย และทรัพยากรที่จำเป็นในระบบเครือข่าย องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านขอบข่ายภารกิจความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษา มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป องค์ความรู้เบื้องต้นที่ปรากฏนั้นจะเห็นได้ว่ามีประเด็นซึ่งสัมพันธ์กันของแนวคิด หลักการสำคัญ 2 ส่วน คือ เครือข่ายแบบร่วมมือร่วมใจ และการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ การจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน จึงเป็นการอาศัยพลังของความเป็นเครือข่ายประเภทหนึ่ง คือ เครือข่ายแบบร่วมมือร่วมใจของ Kernaghan (อ้างถึงใน กุญชรี คำชาย, 2555) โดยนำเอาทรัพยากรมารวมกัน ตัดสินใจร่วมกัน มีความสัมพันธ์แบบขึ้นอยู่ต่อกัน มีเป้าหมายร่วม มีข้อตกลงแบบมติ เอกฉันท์ และมีการทำให้อำนาจสมดุล ส่วนการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น กระทรวงศึกษาธิการ (2546) สาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 9(2) ระบุถึงการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 39 ที่ระบุให้สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษารับอำนาจในการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหาร

งานบุคคล และการบริหารทั่วไป เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการจัดการศึกษา โดยระบุนกรอบภารกิจของการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนในกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 (ราชกิจจานุเบกษา, 2550) ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาในมิติของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษ กันตาร ห่างไกลความเจริญ อยู่บนภูเขา ยากลำบากในการเดินทางที่มีปัญหาทั้งในแง่คุณภาพและประสิทธิภาพการบริหารจัดการนั้น ข้อเสนอการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2555) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556) ได้ระบุสอดคล้องกันเกี่ยวกับความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของฝ่ายต่าง ๆ ว่า ต้องให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหาเป็นพิเศษด้วยโดยให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนการพัฒนาที่เป็นไปอย่างสอดคล้องกับขอบข่ายภารกิจที่ได้รับการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาอย่างเต็มประสิทธิภาพ ดังนั้นการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กโดยใช้แนวคิดเครือข่ายเป็นฐานจึงเป็นการพัฒนางานตามขอบข่ายภารกิจการบริหารจัดการศึกษาเป็นสำคัญ ดังการศึกษาของ สุวิมล โปธิ์กลิ่น (2549) สมเดช ศรีแสง (2550) จำนง แจ่มจันทร์วงศ์ (2552) อภิชัย กรมเมือง (2553) ณรงค์ ทูมแถว (2553) พิสิฐ เทพไกรวัล (2554) และ นารอน ทับสกุล (2554) ที่ระบุถึงขอบข่ายภารกิจการบริหารจัดการศึกษาของเครือข่ายสถานศึกษาไว้อย่างสอดคล้องกันคือการพัฒนาที่เป็นไปตามกรอบภารกิจของการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน

2. องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษา ของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน ที่มีความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความเหมาะสม และเป็นไปได้ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย 35 ตัวบ่งชี้ คือ องค์ประกอบหลักที่ 1 การจัดส่วนประกอบสำคัญของเครือข่าย มี 5 องค์ประกอบย่อย (จำนวน 24 ตัวบ่งชี้) ส่วนองค์ประกอบหลักที่ 2 ขอบข่ายภารกิจความร่วมมือในการบริหารจัดการศึกษา มี 2 องค์ประกอบย่อย (จำนวน 11 ตัวบ่งชี้) ได้แก่ องค์ประกอบย่อยที่ 7 การพัฒนาประสิทธิภาพงานวิชาการ และองค์ประกอบย่อยที่ 8 การพัฒนาประสิทธิภาพงานสนับสนุนงานวิชาการ จะเห็นว่าองค์ประกอบย่อยทั้งสองนั้นสื่อให้เห็นถึงจุดเน้นของการดำเนินการจัดการศึกษาร่วมกันอย่างชัดเจนภายใต้ระบบเครือข่ายโดยให้งานวิชาการเป็นหลัก และงานอื่น ๆ ที่ได้รับการกระจายอำนาจทั้งการบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และงานบริหารทั่วไป จัดเป็นภารกิจสนับสนุนงานวิชาการ ลักษณะดังกล่าวนี้เหมาะสมยิ่งสำหรับบริบทของเครือข่ายสถานศึกษา ขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบน เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องสภาพแวดล้อม และทรัพยากรในการดำเนินงานต่าง ๆ อยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านบุคลากรที่ต้องมีการกระจายอำนาจความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงภายใต้หลักการความร่วมมือแบบเครือข่ายให้เกิดประสิทธิภาพ

สูงสุด ซึ่งการกำหนดให้มีเพียง 2 กลุ่มงานจึงเป็นการลดปริมาณงานแต่เพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการศึกษาได้อย่างสอดคล้องกับบริบท ดังการศึกษาของ มนต์นภัส มโนการณ (2555) ที่ระบุขอขบข่ายการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงและทุรกันดารซึ่งส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก ประสบปัญหาการขาดแคลนครู มีครูไม่ครบชั้นว่าจะต้องดำเนินงานตามภารกิจหลักคืองานวิชาการที่จะทำให้เกิดคุณภาพของนักเรียน และภารกิจสนับสนุนที่จะทำให้งานวิชาการบรรลุผลสำเร็จ ได้แก่ งานพัฒนาบุคลากร งานแผนและงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป สอดคล้องกับ จันทรานี สงวนนาม (2551) ซึ่งแสดงขอขบข่ายของงานบริหารโรงเรียนประถมศึกษาไว้ 2 ส่วน คือ งานหลัก ได้แก่งานวิชาการ และงานสนับสนุนอื่น ๆ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทำความเข้าใจและกำหนดนโยบายการแก้ปัญหาสถานศึกษาขนาดเล็กโดยใช้แนวคิดเครือข่ายเป็นฐานในการพัฒนาสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กในพื้นที่พิเศษ ซึ่งไม่สามารถเข้าร่วมในมาตรการอื่น ๆ เช่น ยุบหรือควบรวมได้
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบนควรทำความเข้าใจองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ตลอดจนนำไปใช้ประกอบในการออกแบบแนวทางหรือกลยุทธ์ในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายเพื่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาที่อยู่ภายใต้บริบทพื้นที่พิเศษดังกล่าวให้เกิดประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรดำเนินการวิจัยและพัฒนาโดยองค์ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ค้นพบไปเป็นพื้นฐานในการกำหนดกลยุทธ์หรือแนวทางการสร้างและพัฒนาเครือข่ายสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพื้นที่พิเศษภาคเหนือตอนบนให้เกิดประสิทธิภาพ มีประสิทธิภาพต่อไป
2. ควรวิจัยและพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กในบริบทพื้นที่อื่น ๆ ที่คุณภาพการศึกษาต่ำ ด้อยโอกาส ขาดแคลนทรัพยากรในการพัฒนา โดยนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพงานวิชาการ และการพัฒนาประสิทธิภาพงานสนับสนุนงานวิชาการไปเป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพการศึกษาหรือแก้ปัญหาร่วมกันแบบกลุ่มเฉพาะกิจ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กิตติ ลิ้มสกุล และคณะ. (2551). การจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (รายงานวิจัย). สืบค้นจาก <http://e-library.onecapps.org/?id=2&BookID=9572>.
- กฤษณี คำชาย. (2555). การบริหารจัดการเครือข่ายหุ้นส่วนการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (รายงานการวิจัย). สืบค้นจาก <http://re-ed.onecapps.org/ReEDFile/0400012.pdf>.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). ข้อเสนอแนะที่การประชุมผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ 3/2557. สืบค้นจาก <http://www.plan.obec.go.th>
- จันทร์ธานี สงวนนาม. (2551). ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บั๊ค พอยท์.
- จำนง แจ่มจันทรวงศ์. (2552). ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายพหุภาคีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, ปทุมธานี.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ณรงค์ ทুমแถว. (2553). การนำเสนอรูปแบบการบริหารงานของเครือข่ายสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.
- นารอน ทับสกุล. (2554). การนำเสนอรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 10 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2558, ธันวาคม 3). นักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเผย 5 ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็ก. สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1449127510
- พิสิฐ เทพไกรวัล. (2554). การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

- มนต์นภัส มโนการณ. (2555). *การพัฒนาารูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน บนพื้นที่สูงและทุรกันดาร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- รัตน์ะ บัวสนธ์. (2555). *ทิศทางและอาณาบริเวณการประเมิน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครสวรรค์: โรงพิมพ์ริมปิง.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2550). *กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550*. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 124 ตอนที่ 24 ก.
- รุ่ง แก้วแดง. (2546). *โรงเรียนนิติบุคคล: หนังสือสำหรับผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกคน ต้องอ่าน*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2550). *เครือข่าย: นวัตกรรมการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: บทวิเคราะห์ ว่าด้วยการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแนวระนาบเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงานและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2554). *รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 3(6), 13 - 34.
- สมเดช ศรีแสง. (2550). *การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการที่ส่งเสริมคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3* (รายงานการวิจัย ไม่ได้ตีพิมพ์). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). *นวัตกรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียน 60 คนลงมา*. เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2555). *การประเมินศักยภาพและความพร้อมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.

- สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). ข้อมูลจำนวนโรงเรียนจำแนกตาม
ขนาดจำนวนนักเรียน ปีการศึกษา 2559. สืบค้นจาก http://www.bopp-obec.info/home/wp-content/uploads/2016/11/t7_8_9.pdf
- สุวิมล โพธิ์กลิ่น. (2549). การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ
เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- อภิชัย กรมเมือง. (2553). รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็ก
เพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต1.
วารสารการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา, 5(1), 89 - 100.

ภาษาอังกฤษ

- Eisner, E. W. (1991). *The enlightened eye: Qualitative inquiry and the enhancement of education practice*. Old Tappan, N.J.: Macmillan.
- Stake, R. E. (2006). *Multiple cases study analysis*. New York: Guilford.

.....

ผู้เขียน

นายพิเชษฐ ไชยสุภา นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เลขที่ 239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200 อีเมล: piset.chai@gmail.com

อาจารย์ ดร.น้ำผึ้ง อินทะเนตร อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เลขที่ 239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

หมายเหตุ: งานวิจัยนี้ได้รับสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย ประเภทบัณฑิตศึกษา
จากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปี พ.ศ. 2558